

॥ खंड ०६ ॥

॥ ओवी नं. १० ॥

ओवी महात्मः- ओपार, भोजन नैवद्य देवासमोर ठेवल्यानंतर अथवा पाळणानंतर
हमखास म्हणण्यात येणारी म्हणनीतील कृष्ण विनवनी ची जुनी ओवी

॥ शिदोरी छोटी ओवी ॥

- ॥ माता सुंदरी, देव श्रीहरी । बांधुन शिदोरी, गाई सोडं ।
हरी हरी कृष्णा, हट करता गा । झाला रोडं ॥१॥ ०१ ॥
- ॥ टाकून चंदनपाट, वर सुवर्णाचे ताटं । धुम्मधुम कढी, पिवळा भातं ।
वाढलं जेवु, तुज काय देवु ? सांग बा तेवढं ॥
- ॥ एकला गहु, प्रकार बहु । वाढलं जेवु, तुज काय देवु ?
जेव हरी कृष्णा । का गा रूसला ? कर गा भोजन तु ॥
- ॥ पोळी दुपोळी, साधी रोटी । कांचन वाटी, दही ठेवलं ।
पुरण-पोळी आणीक पाचही । पक्वान्न वाढलं ।
जेव हरी कृष्णा, वर लोणीयाचं । माखलं ताटं ।
हरी हरी कृष्णा, हट करता गा । झाला रोडं ॥ ०४ ॥
- ॥ वरण तुरीचं, रांधलं निट । पुरण हरब-याचं, वाढलं ताटं ।
चक्के भरले दहयांचे घट । डोणे भरले श्रीखंड ।
जेव हरी कृष्णा, दही भाताचं । वाढलं ताटं ।
हरी हरी कृष्णा, हट करीता गा । झाला रोडं ॥
- ॥ भाजीत भाजी, भाजी अंबाडीची । लोण-मिरचे, खुडले चारं ।
खुडले चारकणी हळकुंड । टाकलं, जिरं भाजीत ।
जेव हरी कृष्णा या, भाजीचे सत् किती, तरले दुष्काळतं ।
हरी हरी कृष्णा, हट करीता गा । झाला रोडं ॥
- ॥ चटण्या-चटण्या, दोन-चार चटण्या । आहे हारो हारं ।
हारो-हारं, लसन-जि-यांचा । करून क्षारं ।
करून क्षारं, बोर-आवळ्यांचा । जिरा-साळीचा, मोकळा भातं
जेव हरी कृष्णा, का धरली आळ ? झाली का दिटं ।
जेव हरी कृष्णा, किती ओवाळु ? मोह-या मिठं ।
हरी हरी कृष्णा, हट करीता गा । झाला रोडं ॥
- ॥ वनस्पतीची करून पत्रावळी । बोले भिम्मा, देतो आरोळी ।
देतो आरोळी ब्रम्हया राया । केला जवळी ।
जेव हरी कृष्णा, जेवु बोलाव । आपले सवंगडी ।
हरी हरी कृष्णा, हट करीता गा । झाला रोडं ॥ ०८ ॥
- ॥ नव गंगाळी, पाणी सारून, । माया-प्रितीचं, त्याहीला सिंहासनं ।
त्याहीला सिंहासन, हरी आल्या । सोळा सहस्रं नारं ।
जेव बापा, यादव भक्त । आले हो पांडवं ।
आले यादव कुळीचे राजे । आणीक देवांगण
तुमच्या मावची, आवड याहीलां । हरी हरी कृष्णा ।
हरी हरी कृष्णा, हट करीता गा । झाला रोडं ॥ ९ ॥

भजने :-

- ॥ पक्वान्न करून ताट वाढलं । काय करन अन्न ?
बिना जेवल्या वाचुन कैस, होईन समाधानं ॥
- ॥ जेवणार वाला जेवुन गेला । घ्या तुम्ही ओळखुनं ।
पाचही पानाचा विडा जेवला, मन समाधानं ॥
- ॥ ऐसा योगी समाधान । न जेवता तृप्त झाले मन ॥

॥ ज्याचं मन समाधान । त्याहीना झालें/होईन कृष्ण रायाचं देणं ॥
 ॥ भजन करता मिळल भोजन । ऐसं सांगुन ठेवलं कृष्ण रायानं ॥
 ॥ भजन करता मिळल भोजन । देवाच नित्य ।
 नाम घेता चुकतीन । चौ-यांशी यवन ॥

--: शब्दार्थ :-

रांधने = हातात रवी इत्यादी घेवुन चांगले घुसळणे, । **कांचन** = सोनं प्रमाणे चकचकीत । **लोणीयाचे माखलं ताट** :- चपचपीत लोणी वाढलेले ताट ।
चक्के भरले दहयाचे घट :- स्वच्छ व पातळ सुती कपडयात दही बांधुन ठेवुन त्या दहयातुन पाणी झिरपुन काढलेले, पाणी नसलेले घट्ट दही याचे घट, यालाच दहयाचा चक्का म्हणतात । **डोणे** :- कळी ज्यात वाढली जाते ते मोहा वनस्पतीच्या पानापासुन तयार केलेल्या वाटया । **हट** :- जिद्द । **रोडं** = हाडकुळ/वारीक अंगकाठीचा, कृश । **सत्** :- सत्व, चांगले गुण । **खुडले** :- देठापासुन तोडले । **हारो हार** :- हारातील फुलाप्रमाणे एका मागे एक वाढलेल्या, तिखट । **दित** :- नजरेद्वारे वासनेद्वारे दृष्ट लागणे, भोजनाची ईच्छा न होणे । **गंगाळ** :- आंघोळीसाठी पाणी घेण्याचे तांब्याचे पात्र/भांडे । **सारून** :- सारवुन, टाकुन । **नारं** :- स्त्रिया । **माव** = हरी ची लिला, खेळ.

॥ ओवी नं. ११ ॥

॥ पाककला चे ग्यान असलेली विनवणीची ॥

॥ मुळावरची निबंध ओवी ॥

॥ कृष्ण अवधुताची शिदोरी -मोठी मुळ निबंध-ओवी ॥

- ॥ माता सुंदरी, देव श्रीहरी, बांधुन शिदोरी । गाई सोड ।
 जेव हरी कृष्णा हट करीता । झाला रोड ॥
- ॥ एकला गहु प्रकार बहु वाढलं जेवु । सांग काय देवु तुला ।
 जेव हरी कृष्णा, का गा रूसला ? तुझा अन्याय कोणता केला ॥
- ॥ पोळी दुपोळी, साधी रोटी, कांचन वाटी । दही ठेवलं ।
 जेव हरी कृष्णा, वर लोणीयाचं । ताटं माखलं ॥
- ॥ अगर मांडयाची आवडी, आणीक पिठ पोळी
 दुपोळी पोळी पुरण पोळी पक्वान म्या केला ।
 जेव हरी कृष्णा, जेवु बोलाव । आपल्या सवंगडयाला ॥०४॥
- ॥ पक्वान्न करूनी, चौकुडी तुपातली । खिचडी खारवडी ।
 सानीध्य पाठोडी पाचही पक्वान्न केली ।
 जेव हरी कृष्णा, का बा । तु रूसला । ॥
- ॥ उडदाचे करूनी वडे, काजु बत्ताशे । दुध पेढे ।
 वा-या पु-या आणीक शिंगाडे । फराळ तु कर ।
 जेव हरी कृष्णा, हट करीता । झाला तु रोड ॥
- ॥ कैलाशी पाक, बहु गोड । चपाचप तुप गुळ ।
 तिळ तिराळु शांक कांदाची । केळ रत्नाळु ।
 शाक म्या करंज्याची वाढली बहु ।
 जेव हरीकृष्णा भाजी कंचनाची निसली ॥
- ॥ चिल्या धापोडया, करून पाक वडया । मुंगाच वरण ।
 रांधल्या वडया, सकोडे राया । म्या केले ।
 जेव हरी कृष्णा, तु गुळतले । हे कान्होले ॥ ०८ ॥
- ॥ ठोबंरा, आंबिल जोंधळ्याची । खिर गव्हा-तांदळाची ।
 नाग दिवे, हुरडया उबळीचे । वटाणे फुटाणे हरब-याचे ।
 वटाणे आहे प्रगट, जेव हरीकृष्णा । तुला का आला वित ॥

- ॥ वरण मसुरीचे, राधुन कुथली । ठेवली बधारूने ।
भरीत वांग्याचं, करून पाणगे । बाज-याचे माजले ।
जेव हरी कृष्णा दही । भाता वरी वाढले ॥
- ॥ तुरीच वरण, रांधल निट । पुरण हरब-याचे वाढले ताट ।
चक्के भरले दह्याचे, घट-डोणे भरले श्रीखंड ।
जेव हरी कृष्णा, तु कर गा भोजन निट ॥
- ॥ तेल जवसाचं, करडीचं तेल । भुईमुंगा च्या शेंगाच तेल ।
बिया कास मुरड्यांच, तेल कामुनीचे । बहु आहे गुण ।
जेव हरी कृष्णा, तेल सर्व आहे । रायत्यात टाकुन ॥ १२ ॥
- ॥ करून बोराचं बोस्कूट, मुंगण्या चिंचित आंबट ।
लोण मिरची लावुन तिखट । हे झालं गोड ।
पोट गेलं खोल, जेव हरीकृष्णा । हट करीता झाला रोड ॥
- ॥ सरूळे बोटुले, नखुले गहुले । सरगुंड्याची गुंडाळी ।
जेव हरी कृष्णा, वाढलं दुधाच्या सायीच दही ॥
- ॥ ताक वाढल, ताकाची कढी । सांडळी पापडी कुरडी ।
बोलाव आपल्या संगचे गडी । हाका मार ।
जेव हरी कृष्णा, होतो धंदयाला उशिर ॥
- ॥ वांग्याची भाजी, मुळच्या शेंगा । मिरचीची भाजी ।
हळु हळु सांगा कवळ गुलाब तुमच्या साठी ।
जेव हरी कृष्णा, पान-वडया । वाढल्या ताटी ॥ १६ ॥
- ॥ कढी ताकाची, कढी कवटाची । कढी हरब-याच्या खाराची ।
शाक चिकण्या सुपारीची । खार-वडयाची
जेव हरी कृष्णा, तुला याची आवड मोठी ॥
- ॥ शेंगा रांधुनी, वाल वाल वाज्यांचा । नरम शेंगा चवळीच्या ।
वातट शेंगा खडक बिबीच्या । हेटा शेंगा सावरीच्या ।
वाघाट कटुल आणलं । जेव हरी कृष्णा तु कडुच कारलं ॥
- ॥ बेबरच्या शेंगा, डालो-डाल । उकडले फळ ।
जेव गोपाळ, तापल्या दुधाची । वाढली साय ।
कृष्णा का तु धरली आळ । झाली का दिट ।
जेव हरी कृष्णा, किती ओवाळु । मोह-या मिठ ॥
- ॥ जांब जांभुळी, आणीक अनेर खिरण्या । नारीदी उंबर ।
गोड तेढोळे, मांडयावर । नागर मोती भुम्मेवर ।
जेव हरी कृष्णा, खाय टरबुज डांगर ॥ २० ॥
- ॥ भाजी माठ चवीची, भाजी घोळची । चिवन चाकन,
भाजी शेषुची, चांदु-या जोट, भाजी मेथीची । पालक चाकोत
जेव हरी कृष्णा, वनमाळी तुझे या बागेत ॥
- ॥ कळ मोड, भाजी हरण वेलाची, चिकण भाजी आहे फांदीची ।
लाल बिंदी भाजी चीलीची । तरोटा केना भाजी ।
भाजी कुंजराची आघाडा आहे कुपात ।
जेव हरी कृष्णा, अश्या भाज्या पाहील्या रानात ॥
- ॥ भाजी अंबाडीची, लोण मिरचे । खुडले चार ।
चारकणी हळकुंड, टाकलं जिर । या भाजीचे सल ।
जेव हरी कृष्णा, या भाजीचे सत् किती तरले दुष्काळत ॥

- ॥ दोडका दोडका, हजार दोडका । वावर दोडका ।
झुमक्या दोडका पारशी दोडक्याचे, गुण तुम्ही ऐका ।
काकडी वाळुक, आंबट चुका । भाजी वांग्याची केली ।
जेव हरी कृष्णा, तु पड्डुळ्याची कथली ॥ २४ ॥
- ॥ शेंगा शेंगा, वाल भाज्याच्या । नरम शेंगा, आहे चवळीच्या गुल
शेंगा सौदंडीच्या, मुलमुंल शेंगा मुळच्या ।
लांबलांब शेंगा मुगव्याच्या, वातळ शेंगा खडक बीबीच्या ।
वाघट कटुलं आणल जेव हरी कृष्णा । हेटयाचे केले फुल ॥
- ॥ माठ बरबटीची करून भाकरी । असा जेवतो गरीब न्याचार ।
तुझी धरतो हनुवटी । जेवहरी कृष्णा चुनवडया वाढल्या ताटी
- ॥ टाकुन चंदनपाट, वर सुवर्णाचे ताट । धुमधुम कढी पिवळ भात
वाढलं जेवु आणीक काय देवु । सांग बा मजला तेवढं
जेव हरी कृष्णा तु एवढा का रूसला ॥
- ॥ दाळ ज्वारी काढुन शाही । भाजुन लाही राजगि-याची ।
कंच मोकळी केले सत्तु लाहयांच पिठ ।
जेव हरी कृष्णा, तु फराळ कर निट ॥ २८ ॥
- ॥ मालती मुद्दयी खा गळी । मालपुरी मेवाखीर, दुधावरची साय ।
हरी हरी कृष्णा, तुला सर्गुडयाची आवड फार ॥
- ॥ गोडंबी दुध पोहे खाकस । शेवलाडु आहे, सरस पाक
वाढला आंब्यांचा रस । गुळ तुप मलीदा गोड ।
जेव हरी कृष्णा, हट करीता झाला रोड ॥
- ॥ नखले बोटुळे, चाळणी वरील पोहे । शेवळ्या अरण्या चारोळ्या ।
अन्न बा वाढले । हरीहरी कृष्णा वर लोणीयाचे माखले ॥
- ॥ साधेकेळं सोनकेळं राळकेळं । आव्या दुधावरची वाढली साय ।
का गा कृष्णा, धरली आळ । बैस पंगतीला ।
हरी हरी कृष्णा, तु बोलाव आपल्या गोपाळला ॥ ३२ ॥
- ॥ एरंड पोपळी पिकली गोड । तु बसुन फराळ कर ।
उकडुनी आणले रत्नाळ । वर साखर वाढली ।
जेव हरी कृष्णा, तु आळ का बा धरली ॥
- ॥ गोंधळ सालफळी, आणीक भाकर । भुईडोडी आंबा बराबर ।
ईड लींबु निंबुचा क्षार । आवळ बोराची आवड फार ।
केलं मिरचीचं तिखुन । जेव हरीकृष्णा क्षाराच क्षार पाणी ॥
- ॥ चटण्या-चटण्या, दोन-चार चटण्या । आहे हारो हारं ।
लसन-जि-यांचा करून क्षारं । जिरा सायीचा मोकळ भात ।
जेव हरी कृष्णा, तु का बा नाही जेवत ॥
- ॥ अनरसे तुण्या, गुद गुंज वाण्या । सोजी कण्या, उंचीउंची खोबर
जेव हरी कृष्णा, तु मोठी खडीसाखर ॥ ३६ ॥
- ॥ बदमा बदाम गोडंबी, अंजीर मनुकाची, बी गोड आहे खुमानीले
जेव हरी कृष्णा, किती समजावु शिकवु तुले ॥
- ॥ तिळचे लाडु तिळ भाजले पिठीचे लाडु तुपातले,
बुंदीचे लाडु जवात केले, भगर साबुदाना फराळले ।
जेव हरी कृष्णा, पोहे दुधाने भिजवले ॥
- ॥ वनस्पतीची करून पत्राळी, बोल भिम्मा देतो आरोळी ।
बाम्हण राया केला जवळ ।
जेव हरी कृष्णा हट करीता झाला रोड ॥

॥ नव गंगाळी, पाणी सारून, । माया-प्रितीचं, त्याहीला सिंहासनं ।
त्याहीला सिंहासन, उठ हरी । सोळा सहस्रं आल्या नार ॥
उठ बापा, यादव भक्त । आले हो पांडवं ।
आले च्छान्नव कुळीचे राजे । तुमच्या मामाची, आवडं ।
हरी हरी कृष्णा, हट करीता गा । झाला रोडं ॥ ४० ॥

-: निरसन :-

या शिदोरीचे निरसन पुरुषापेक्षा स्त्रिया चांगले रितीने करू शकते. कारण की : त्यांना पाककलेचे बरेच ज्ञान असते. म्हणूनच आम्ही चतुर्पती पंथाच्या गृहिणींना आवाहन करतो की : वैदभिय पुरातन पाककलेच्या ईतिहासाची जपवणुक करण्यासाठी वैदर्भियन स्त्रियांनी पुढे यावे. आणी या ओवीत सांगितलेल्या वैदर्भियन भाज्या व पालेभाज्या, रानभाज्या चे प्रकार, शेंगाचे प्रकार, वरण व भाताचे प्रकार, तेलाचे प्रकार, पाणगे मांडया भाकरी पोळी चे प्रकार, पु-यांचे प्रकार, खिरांचे प्रकार, वडयाचे प्रकार, कढी व क्षाराचे प्रकार, लाहयांचे प्रकार, लोणच्याचे प्रकार, पापड सरगुंडे ..ईत्यादी विविध प्रकारचे पुरातन वैदर्भियन पदार्थ कसे बनवायचे ? याची सचित्र कृति, सचित्र फळांचे व फराळाचे प्रकार, पक्वान्न चे प्रकार व कृति, ...ईत्यादी या ओवीत दिलेल्या सर्व पुरातन विदर्भियन पाककला कश्या बनवायच्या ? ईत्यादी चे सचित्र निरसन जर या ओवीत दिलेल्या संपुर्ण पदार्थांचे केले, तर कदाचित 'चतुर्पती कृष्ण अवधुत शिदोरी ची पाककलांचे संपुर्ण ज्ञान' या नावाचे अंदाजे १५० ते २५० पानाचे एक संपुर्ण मोठी गाथा/ग्रंथ तयार होवू शकते. हे काम कोण्या एका स्त्रीकडून शक्य होत नसेल, तर हे काम करण्यास ईच्छुक असलेल्या स्त्रीयांनी एकत्र येवून, आप आपल्या भागाचे गट पाडून हे काम गटागटाने हाती घेवून पुर्ण करावे. चतुर्पतीचे खेत्री तुम्हास जे वेळोवेळ साहय लागेल. ते साहय करण्यास नित उभे राहील. हे निश्चित जाणा.

उदाहरणार्थ :-

॥ चतुर्पता अथर्वन् वेद ॥

॥ खंड ०६/११ चरण कमांक-०५ ॥

॥ कृष्ण अवधुताची शिदोरी ॥

॥ पक्वान्न/पदार्थांचे नाव ॥

॥ ज्वारीच्या खारवडया ॥

भाजी अथवा
फळाचे किंवा
पक्वान्न
पदार्थांचे,
कृतिचे
चित्र/फोटो

साहित्य :- ज्वारीचे रवाळ पिठ, जिरे, तिळ, तिखट, मिठ आणि चिमटभर खायचा सोडा-ऐच्छीक
कृति :- ज्वारीचे रवाळ पिठ रात्री भिजु घालावे. काहीजन ताकात भिजु घालतात. सकाळी ते भज्याच्या पिठाईतके पातळ करावे. आणी चुलीवर गरम करण्यास ठेवून त्यात तिळ तिखट, मिठ, जिरे खायचा सोडा टाकावे. वटया टाकता येईन तितके मिश्रण घट्ट होईपर्यंत शिजु दयावे. मिश्रण कोमट असता छोटया छोटया वडया टाकावे. व उन्हात वाळु घालावे.

खायचे कसे ? :- तेल मिठ लावून कच्च्या अथवा तेलात तळून खाता येतात..

॥ कृष्ण महाराज धनी अवधुत ॥

॥ कृष्ण महाराज धनी अवधुत ॥

B: Blank Page768